ARVO MÄKELÄN SOTA

Yhteiset matkat monien muiden merikarvialaisten ja siikaislaisten kanssa

Jaakko Mäkelä
Kuvien digitointi Tmi Digisi
Taitto ja kuvien jälkikäsittely Mirkka Nieminen
2017

Lukijalle

Arvo Mäkelä kulki yhteiset sodan matkat monien muiden merikarvialaisten ja siikaislaisten kanssa. Matkat kulkivat useiden kovien taistelupaikkojen kautta. Tästä syystä merikarvialaisia kaatui ja haavoittui paljon. Jatkosodassa Arvo itse haavoittui vakavasti perääntymisvaiheessa Vuosalmella, ja hänen veljensä Toivo kaatui Hiitolan takaisinvaltauksessa.

Arvon matkat alkoivat ylimääräisten kertausharjoitusten Kenttätäydennyspataljoonasta, josta hänet siirrettiin talvisodan puhjettua monien muiden merikarvialaisten kanssa Kollaalle. Jatkosodassa hän kuului sodan alussa merikarvialaisten muodostamaan Jalkaväkirykmentti 15:n 10. komppaniaan ryhmänjohtajana. Rykmentti osallistui hyökkäysvaiheen alussa sen kovimpiin taisteluihin Hiitolan takaisinvaltauksessa. Asemasodan ajan rykmentti oli Keski-Kannaksella ja sen aikana Arvo siirrettiin rykmentin 5. komppaniaan ryhmänjohtajaksi. Perääntymisvaiheessa rykmentti osallistui vihollisen hyökkäyksen pysäyttämiseen Vuosalmella, Vuoksen pohjoisrannalla.

Talvi- ja jatkosodassa jalkaväen reserviläisten joukko-osastot koottiin useimmiten alueellisesti. Kun jatkosota kesti useita vuosia, henkilöstössä ehti tapahtua muutoksia. Väkeä kaatui ja haavoittui ja tilalle tuli täydennysmiehiä. Myös siirtoja tehtiin. Esittämäni nimitiedot perustuvat pääosin joukko-osastojen perustamisajan luetteloihin. Muistitiedot ovat sisarusteni antamia tai omiani.

SOTILASPASSIN JA KANTAKORTIN ANTAMAT TIEDOT TIIVISTETTYNÄ

Arvo Vihtori Mäkelä
Syntynyt 14.4.1912

Asevelvollisuus
Astunut vakinaiseen palvelukseen 6.5.1933
Joukko-osasto KSP ja määrätty 1/KSP (Kainuun sissipataljoona Hämeenlinnassa)
Siirretty TR:iin 30.4.1934 (Tampereen rykmentti Hämeenlinnan Hennalassa)
Vannonut sotilasvalan 6.6.1933
Palveluksen laatu aseellinen
Erikoiskoulutus "kiv./aliups"
Kotiutettiin 19.7.1934

Talvisota
Jalkaväkirykmentti 35 (8/JR35) Kollaalla
Ryhmänjohtaja
Sairastui 2.1.1940, palellutti varpaansa lähes 40 asteen pakkasessa
Lomautettiin toistaiseksi 22.5.1940

Jatkosota
Jalkaväkirykmentti 15. Hiitola, Viisjoki Karjalan kannas, Vuosalmi
Ryhmänjohtaja
Haavoittui Vuosalmella 9.7.1944
Kotiutettiin 30.11.1944

Ylennykset
Korpraali 16.12.1933 Pvk 78/33
Alikersantti 6.2.1934 Pvk 9/34
Kersantti 24.1.1944
Sodan jälkeen ylikersantti 15.11.1968

ASEVELVOLLISUUS KAJAANIN SISSIPATALJOONASSA (KSP) JA TAMPEREEN RYKMENTISSÄ (TR)

Arvo Mäkelä suoritti asevelvollisuutensa Hämeenlinnassa, astui palvelukseen 6.5.1933 Kajaanin sissipataljoonassa ja siirrettiin 30.4.1934 Tampereen Rykmenttiin. Hänet ylennettiin korpraaliksi 16.12.1933 ja alikersantiksi 6.2.1934. Arvo kotiutettiin 19.7.1934

Kajaanin sissipataljoona toimi 1930 -luvulla Hämeenlinnan Linnankasarmilla, joka rajoittuu eteläiseltä osaltaan Hämeen linnaan. Sen aikaisempi nimi on Jääkäripataljoona 6. ja sen tausta on sisällissodan aikaisessa 6. Jääkärirykmentissä. Tampereen Rykmentti muodostettiin Hennalassa 1919 osallistuttuaan sitä ennen eri nimillä sisällissodan taisteluihin. Rykmentin toiminta lakkasi 1939 talvisotaan lähtöön. Sen perinteitä vaalii nykyään Hämeen Rykmentti. Kuningas Kustaa II Adolf perusti ensimmäisen Hämeen Rykmentin vuonna 1626. Rykmentti jatkoi toimintaansa koko Ruotsin vallan ajan osallistuen kaikkiin Ruotsi-Suomen käymiin sotiin. Venäjän vallan aikana joukko toimi Hämeenlinnan pataljoonan tai tarkk'ampujapataljoonan nimillä aina vuoteen 1902 suomalaisen sotaväen lakkauttamiseen saakka.

Kirjallisuutta:

http://www.hamewiki.fi/wiki/Linnankasarmi

Talvisota

JALKAVÄKIRYKMENTTI 35, KOLLAA

Arvo Mäkelä astui palvelukseen 13.10.1939 ja palveli Jalkaväkirykmentti 35:ssä (kantakortin mukaan 8/JR35 ja 2/KT-P12/JR35) kivääriryhmän johtajana Kollaalla. Alun perin hän oli astunut palvelukseen Kenttätäydennyspataljoonaan (2/KT-P12) ylimääräisten kertausharjoitusten aikana 13.10.1939.

Kenttätäydennyspataljoona perustettiin Porissa 12. Divisioonan täydennyspataljoonaksi. Miehistö ja aliupseeristo olivat Ahlaisista, Merikarvialta, Noormarkusta, Pomarkusta sekä Siikaisista, upseeristo Porin ympäristöstä. Sotapäiväkirjansa mukaan KT-P12 lähti junalla Porista 22.10.1939 kello 13. Juna saapui Harluun Laatokan Karjalassa seuraavana päivänä kello 19.30.

Harlussa pataljoona teki linnoitustöitä ja täydensi varusteitaan. Porista lähtiessä vain suojeluskuntalaisilla oli sotilasvarusteita, ja aseita oli tuskin lainkaan. Sodan syttyessä pataljoona oli jo täysin varustettu ja se oli vielä Harlussa. Pataljoonasta siirrettiin 7.12.1939 1 kiväärikomppania, kranaatinheitinosasto ja kaksi joukkuetta konekiväärikomppaniasta 12. Divisioonan alaisuuteen. Joulukuun 11. päivänä pataljoona siirtyi Loimolaan varmistustehtäviin. Pataljoonan vahvuus väheni koko ajan kun väkeä siirrettiin 12. Divisioonan muihin joukko-osastoihin. Pataljoona lopetti toimintansa 24.1.1940.

Kenttätäydennyspataljoonassa sotansa aloittaneet miehistö, aliupseeristo ja upseeristo taistelivat pääosin Kollaanjoella ja sen ympäristössä (JR 35, JR 34, Kevytosasto 12). Heitä pidettiin kyvykkäinä ja urheina. 7.12.1939 siirretyt osastot osallistuvat taisteluihin Uomaan maastossa (JR 36). Arvon vanhempi veli Toivo Mäkelä kuului tähän ryhmään.

Kollaan taistelut

Jalkaväkirykmentti 35 kuului 12. divisioonaan. Se perustettiin pääosin Karjalan sotilaslääniissä, johon kuuluivat Savonlinnan, Sortavalan ja Joensuun sotilaspiirit, 9.-11. lokakuuta 1939. Rykmenttiä täydennettiin Kenttätäydennyspataljoonasta (KT-P12) siirretyillä joukoilla.

Divisioonan vastuualueen merkittävimmät taistelut talvisodassa käytiin Kollaanjoen alueella. Divisioona osallistui myös Laatokan Karjalan mottitaisteluihin. Divisioonan joukot joutuivat mukaan taisteluihin jo talvisodan ensimmäisenä päivänä 30. marraskuuta 1939 Suojärven alueella. Neuvostojoukot etenivät Laatokan Karjalassa Suojärven alueelle kahtena eri rivistönä. Suomalaiset perääntyivät Kollaanjoelle, joka oli vaatimattomasti varustettu viivytysasema.

Talvisodan alkaessa Laatokan ja Repolan välille oli keskitetty Neuvostoliiton 8. armeija, joka käsitti yhteensä kuusi jalkaväkidivisioonaa ja yhden panssari-prikaatin. Neuvostojoukkojen vahvuus oli noin 120 000 miestä, noin 400 panssaroitua ajoneuvoa ja lähes 600 tykkiä tai kranaatinheitintä. Sen ensimmäisenä tehtävänä oli lyödä edessään olevat suomalaisjoukot ja edetä aluksi Karjalan radalle Sortavalan ja Joensuun tasalle. Tämän jälkeen armeijan olisi tullut hyökätä päävoimillaan Karjalan kannaksella taistelevien suomalais-joukkojen selustaan ja osalla voimistaan kohti keskistä Suomea.

Joulukuu 1939

JR 35:n Kollaan taistelut ylivoimaista vihollista vastaan alkoivat 7.12.1939 ja jatkuivat koko talvisodan ajan. Suomalaisilla oli alkuvaiheessa Kollaanjoella vain pari rykmenttiä neuvostoliittolaisten 2 – 4 divisioonan ylivoimaa vastaan. Kollaan kestäminen oli välttämätöntä, sillä siellä suojattiin päävoimien taistelua Pitkärannan suunnassa.

Divisioonan osalta viivytysvaiheen voidaan katsoa päättyneen 8. joulukuuta mennessä muun muassa Kollaanjoen alueella, jossa tuolloin aloitettiin jo torjuntataistelut. Aloite Kollaanjoen taistelualueella siirtyi suomalaisille 14. joulukuuta ja vuodenvaihteen seutu oli Kollaan rintamalla sangen rauhallista aikaa.

Tammikuu ja helmikuu 1940

Tammikuun alussa alueelle oli jäänyt vain noin neljä pataljoonaa suomalais-joukkoja. Tammikuun puolenvälin tienoilla suomalaisjoukot keskittyivät lähinnä linnoitustöihin ja partiointiin. Molempia toimia hankaloitti kireät pakkaset, Kollaalla mitattiin esimerkiksi 17. tammikuuta pakkaslukemaksi -42 astetta. Puna-armeijan uusi hyökkäys 21. tammikuuta alkoi aiempaa voimakkaammalla tykistötulella ja panssarivaunuilla.

Helmikuun alussa puna-armeijan painostus Kollaanjoen etulinjaa vastaan jatkui kuten tammikuun lopussakin. Neuvostojoukkojen aktiivinen toiminta Kollaanjoen alueella väheni helmikuun ensimmäisen viikon jälkeen ja loppukuu sujui taistelualueella hieman rauhallisemmissa merkeissä taistelutoiminnan suhteen. Neuvostojoukkojen todettiin rakentavan teitä korpialueiden halki molemmilla sivustoilla, joten uusi hyökkäys Kollaanjoen alueella oli odotettavissa.

Maaliskuu 1940

Puna-armeijan uusi suurhyökkäys Kollaanjoen taistelualueella alkoi kiivaalla tykistötulella 2. maaliskuuta. Tulivalmistelua seurasi suoraan rintamassa olleiden puna-armeijan kahden divisioonan hyökkäys suomalaisten linjaa vastaan koko sen leveydeltä. Suurhyökkäyksen ensimmäisen päivän aikana neuvostotykistön arvioitiin ampuneen jopa 30 000 – 40 000 laukausta, suomalainen tykistö pystyi ampumaan vajaa tuhat laukausta.

Puna-armeijan yksiköt pystyivät murtautumaan suomalaisten asemiin maantien Kollaanjärven eteläpäässä. Suomalaiset onnistuivat kuitenkin iltaan mennessä tuhoamaan asemiinsa edenneet neuvostojoukot. Muutaman päivän hiljaisemman jakson jälkeen puna-armeijan joukot aloittivat uuden laajemman hyökkäyksen aamulla 7. maaliskuuta. Paikalla olleet suomalaisjoukot onnistuivat kuitenkin vastahyökkäyksin palauttamaan etulinjan taas haltuunsa.

Edellisten päivien tapahtumat toistuivat 10. ja 11. maaliskuuta neuvosto-joukkojen vallatessa suomalaisten etulinjaa itse Kollaanjoen rintamassa. Varsinaisen rintamalinjan pohjoispuolella neuvostojoukot olivat jälkimmäisenä päivänä päässeet etenemään noin viisi kilometriä suomalaisten selustaan.

12. maaliskuun iltaan mennessä puna-armeijan yksiköiden oli onnistunut saavuttaa sisään murto Kollaanjoen varsinaisessa rintamassa ja 12. divisioonan komentaja suunnitteli jo luopumista koko linjasta. Aamupäivällä 13. maaliskuuta saatu tieto rauhansopimuksen solmimisesta johti käskyihin puolustusasemien pitämisestä rauhantuloon asti.

Kollaanjoella oli sodan aikana JR 34 ja JR 35 lisäksi yksiköitä useista muista joukko-osastoista. Rauha keskeytti taistelut 13.3.1940.

12. divisioonan tappiot

12. divisioona kuului talvisodassa kolmen eniten tappioita kärsineen yhtymän joukkoon. Tappiot johtuivat muun muassa Kollaanjoen materiaalitaisteluista, jossa mainittu yhtymä oli koko sodan ajan päävastuullisena yhtymänä sekä hyökkäyksellisistä sotatoimista divisioonaan vastuualueen eteläosassa liittyen IV armeijakunnan mottitaisteluihin.

12. divisioonan kokonaistappiot olivat noin 1 170 kaatunutta, noin 260 kadonnutta ja noin 3100 haavoittunutta. Tappiot olivat siis yhteenlaskettuina noin 4 530 miestä. Kollaan taistelut olivat raskaat myös merikarvialaisille.

Mäkelän veljesten vaiheet

Arvo Mäkelä astui palvelukseen 13.10.1939 ja palveli Jalkaväkirykmentti 35ssä (8/JR35 ja 2/KT-P12/JR35) Kollaalla. Hän sairastui 2.1.1940. Kantakortin myöhemmässä versiossa sairastuminen on merkitty haavoittumiseksi. Arvo palellutti varpaansa pahasti, sillä pakkasia oli jopa 40 astetta. Varpaiden kynnet olivat muhkuraiset koko loppuelämän ajan. Hänet siirrettiin Sotasairaalaan ja hän sai toipumislomaa. Rintamalle paluun ajankohdasta ei kantakortissa ole merkintää.

Helmikuun alussa hän oli lomalla, sillä 3.2.1940 Arvo Mäkelä ja Selma Vanhatalo julkaisivat kihlauksensa. Kihlat ostettiin Porista ja sormusten kaiverruksia odottaessa jouduttiin ilmahälytyksen vuoksi pommi-suojaan. Sormusten osto on ilmeisesti tapahtunut helmikuun 2., jolloin oli Porin tuhoisin ilmapommitus. Pommituksia oli kaikkiaan neljänä päivänä. Kihlakuvat otettiin. Arvo lomautettiin toistaiseksi 22.5.1940.

Kihlapari Lauttijärvellä 3.2.1940

Porin pommittaminen oli mahdollista, koska neuvostoliittolaiset pommikoneet saattoivat käyttää Hiidenmaan ja Saarenmaan sotilaslentokenttiä. Merta pitkin oli mahdollista lentää Poriin saakka ilma-torjunnan häiritsemättä. Reposaaressa oli rannikkotykistön asema, mutta siellä ei ollut kunnollisia ilmatorjunta-aseita. Kertoman mukaan Reposaaren rannikkotykeillä oli ammuttu, mutta niillä ei luonnollisesti ollut minkäänlaisia mahdollisuuksia tuhota lentäviä pommikokeita.

Toivo Ludvig Mäkelä (s 2.10.1908) suoritti asevelvollisuutensa Tampereen Rykmentissä. Kotiutettiin tykkimiehenä vuonna 1930. Oli Suojeluskunnassa vuodesta 1931. Ylimääräisten kertausharjoitusten aikana hän palveli veljensä kanssa Kenttätäydennyspataljoonassa (2KT-P12). Hänet siirrettiin 7.12.1939 Jalkaväkirykmentti 36. 9.komppaniaan, jossa hän palveli kivääriryhmän johtajana. Taistelupaikat talvisodassa: Saarijärven- Kotajärven kannas, Siiran motti, Uomaa, Korpijärvi. Ylennettiin alikersantiksi 23.3.1940

Kantakortin mukaan ***Mikko Johannes Mäkelä (s.2.2.1915)*** suoritti asevelvollisuutensa Tampereen Rykmentissä ja kotiutui alikersanttina. Talvisodassa hän oli radioryhmän johtajana Suomussalmella.

Kirjallisuutta

Kollaanjoen taisteluja kuvaavista kirjoista on tunnetuin rintamalla valistus-upseerina toimineen Erkki Palolammin *Kollaa kestää* (WSOY, Porvoo 1940). Kirjassa kerrotaan Jääkärirykmentti 34 ja Jääkärirykmentti 35 taisteluista. Merikarvialaisia oli näissä joukko-osastoissa, mutta suoria viittauksia merikarvialaisiin on vähän. Kerronta keskittyy komppanianpäälliköihin. Aarne Juutilainen, Marokon Kauhu ja Martti Uosikkinen mainitaan usein. Sodan loppupuolella kaatuneen Uosikkisen lähettinä oli merikarvialainen Granroos (s 175, 234 – 246). *Merikarvian sotainvalidit* –teoksen mukaan Hugo Ragnar Granroos oli taistelulähettinä Jalkaväkirykmentti 34 7. komppaniassa ja haavoittui Kollaalla helmikuussa 1940.

Jorma Heiskanen toimi KTR 12 patteriston pappina Kollaalla. Kokemuksistaan hän kirjoitti kirjan *Kenttäpappina Kollaalla* (WSOY 1941). Marjo Heiskanen kirjoitti jatkosodan alkuvaiheessa kadonneesta isoisästään elämäkerta- ja muistelmateoksen *Kollaan kenttäpapin tarina*. (Siltala 2012). Merikarvialaiset mainitaan sivuilla 321 ja 378.

Perusteellinen Kollaanjoen taisteluiden kuvaus on Sotatieteen laitoksen toimittamassa Talvisodan historian kolmannessa osassa. (*Talvisodan historia*. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö, 1991). Netissä on mm. siihen perustuva mm. Wikipedian artikkeli. Muuta kirjallisuutta: Olavi Antila jne *12. Divisioonan historiikki*. Pori: Etelä-Suomen kustannus OY, 1975. Jorma Järventaus jne. *Suomi sodassa*. Keuruu: Valitut Palat, 1983.

Vuonna 1989, kun talvisodasta oli kulunut viisikymmentä vuotta, julkaistiin artikkelikokoelma, joka käsitteli laajasti myös talvisotaan johtaneita sisä-poliittisia ja ennen muuta maailmanpoliittisia kehityksiä. (*Talvisota*. Toim. Pentti Pesonen ja Keijo Immonen. Kirjayhtymä. 1989.) Suomalaisten tutkijoiden melko yksimielinen käsitys oli, että Suomella ei juuri ollut vaihtoehtoja. Saksan ja Neuvostoliiton sopimus oli jättänyt Suomen yksin Neuvostoliiton toimien kohteeksi. Neuvostoliiton vaatimista alue-luovutuksista suomalaiset olivat valmiita neuvottelemaan Karjalan kannaksen osalta, tosin suomalaisten ehdottamat rajatarkistukset olivat pienemmät kuin vaadittiin. Maan johto ei ollut täysin yksimielinen; oli erimielisyyttä siitä, kuinka paljon vaatimuksiin pitäisi suostua. Erityisesti Hankoniemen luovutusta pidettiin mahdottomana. Erilaisia kompromissiesityksiä tehtiin, mutta turhaan.

Kirjassa on myös neuvostoliittolaisen tutkijan kirjoitus. Neuvostoliitossa oli eletty joitakin vuosia glanostin ja perestroikan aikaa. Tämä näkyy tekstissä. Kuitenkin pääsyynä talvisotaan pidetään Suomen edellisten vuosikymmenten neuvostovastaista ilmapiiriä ja politiikkaa sekä haluttomuutta vastata Neuvostoliiton ehdotuksiin Leningradin turvallisuuden takaamiseen. Neuvostoliitossa ei luotettu siihen, että suomalaiset eivät olisi hyökänneet Neuvostoliittoon tai eivät olisi estäneet muita valtoja käyttämästä maan aluetta hyökkäyksessä Neuvostoliittoon. Toisaalta myönnetään, että Neuvostoliitossa ei ymmärretty Suomen sisäpoliittista tilannetta eikä tästä syystä käytetty kaikkia mahdollisia keinoja sodan välttämiseksi. Neuvostoliittoon vuonna 1918 paenneet punaisten johtajat eivät ilmeisesti olleet enää selvillä Suomen sisäpoliittisen tilanteen kehityksestä ja saattoivat antaa epärealistisia arvioita suomalaisten taistelutahdosta. Mahdollisesti viitataan myös niin sanotun Terijoen hallituksen asettamiseen sodan alussa. Terijoen hallituksen asettaminen viittaa siihen, että Neuvostoliiton tarkoituksena oli koko Suomen valtaaminen.

Jatkosota

JALKAVÄKIRYKMENTTI 15

Perustaminen ja sotatoimialueelle siirtyminen

Jalkaväkirykmentti 15 (JR 15) oli Suomen maavoimien 15. divisioonan joukkoyksikkö jatkosodassa 1941 – 1944. Se oli reserviläisrykmentti, jonka perusti Porin suojeluskuntapiiri. Antti Pekola on kirjoittanut JR15 toiminnasta kirjan. Pekola Antti: *Karhun kämmen lyö - JR 15:n historia*. Rauma: JR 15:n historiatoimikunta, 1995.

Rykmentin esikunta ja I pataljoona perustettiin Porissa, II pataljoona Harjavallassa sekä III pataljoona, I ja II pataljoonan kranaatinheitinjoukkueet, kranaatinheitinkomppania 13./JR15 ja tykkikomppania 14/JR15 Noormarkussa. Kolonna (Kol./JR 15) perustettiin Harjavallassa. Valtaosa rykmentin henkilöstöstä tuli Porista, Ulvilasta, Luvialta, Kullaalta, Nakkilasta, Harjavallasta, Ahlaisista, Pomarkusta, Siikaisista sekä Merikarvialta. Jalkaväkirykmentti 15 sai lähes määrävahvuuksien mukaisen varustuksen. Rykmentin komentajana toimi eversti Eino Virkki ja siihen kuului yhteensä 3618 miestä. Ratsu- ja vetohevosia oli yhteensä 415 ja ajoneuvoja 373.

Mäkelän veljekset Arvo ja Toivo määrättiin ryhmänjohtajiksi III pataljoonaan kuuluvaan 10. komppaniaan. (Aluksi 8. komppania.) Komppania koostui merikarvialaisista. Mikko määrättiin Viestipataljoona 22 (VP22) radioaliupseeriksi ja siirrettiin17.1.1942 3. Prikaatin Viestikomppaniaan (VK/3Pr.) Lomautettiin 25.2.1944. Siirrettiin 28.7. työnjohtajaksi PMLinOs ja sen jälkeen muihin yksiköihin samaan tehtävään. Hänet kotiutettiin 12.11.1944. Hän osallistui taisteluihin Suokumaalla, Kämärällä, Perkjärvellä ja Inossa sekä Itä-Karjalan Krivissä. Mikko oli rakennusmestari ja sodan jälkeen toimi silloisen Tie- ja vesirakennushallituksen töissä teiden rakentamisessa Etelä-Suomessa. Hän kuoli vuonna 1958.

Vasemmalta: Toivo, Arvo, Vihtori ja Mikko Mäkelä

Komppanian Sotapäiväkirjan mukaan kokoonnuttiin 18.6. Merikarvian Seurojentalolle. Komppanian päälliköksi määrätty luutnantti Säilänne sekä joukkueen johtajat luutnantti Helanko ja vänrikki Huhtinen olivat merikarvialaisia. Reserviläisten saapuessa heille annettiin varusteet. He saivat viedä siviilivaatteet kotiin ja yöpyä kotona. Komppania lähti 19.6. kello 9.30 marssille Lankoskelle, jonne saavuttiin kello 12. Kello 16 alkoi linja-autokuljetus Noormarkkuun.

Antti Pekola on koonnut Jalkaväkirykmentti 15 perustamisajan mukaisen henkilöluettelon. Luettelon mukaan 10. (8.) komppaniassa oli vain kymmenen miestä, joiden kotipaikka oli muu kuin Merikarvia. Näistäkin lähes kaikki olivat Siikaisista, Ahlaisista ja Porista. Lauttijärviläisiä oli useita. Lisäksi 9. komppania (7. komppania) koostui pääosin merikarvialaisista ja siikaislaisista. Tässä komppaniassa palveli muun muassa korpraali Ville Vanhatalo, Selman veli. Mäkelän lähinaapureita oli vuonna 1943 kaatunut Yrjö Varsamäki. Joukkueenjohtajana oli vänrikki Risto Rantala, joka 1950-luvulla oli Merikarvian yhteiskoulun voimistelun opettajana.

Merikarvialaisia oli mukana myös III Pataljoonan Esikuntakunta-komppaniassa sekä kranaatinheitinjoukkueessa. Kranaatinheitinjoukkueessa palveli sotamies (myöhemmin alikersantti) Kalle (Kaarlo) Vanhatalo, Mäkelän veljesten serkku. Sodan jälkeen yhteistä kokemuksista puhumassa olivat usein erityisesti Feerti Isohaka ja Kalle Järvelä (Myllykallio). Lähimmästä naapuritalosta oli talvisodassa Kollaalla taistellut Urho Anttila, joka 1950-luvulla muutti perheineen Kokemäelle. Jatkosodassa ennen haavoittumista hän kuului Jalkaväkirykmentti 60:een.

Siikaislaisten pääosa kuului 11. komppaniaan (9. komppania). Sen kirjoissa olivat muun muassa kersantti, myöhemmin vääpeli, Henrik Arvid Vanhatalo, Selman vanhempi veli sekä alikersantti Arvo Johannes Koivula, Selman sisaren Ailin mies.

Selman isä ja veljet: Heikki, Arvid, Ville ja Väinö Vanhatalo.
Heikki ja Ville taistelivat samoissa paikoissa kuin Arvo.

10. komppania kuului III pataljoonaan. Pataljoonan pappina oli myöhemmin Noormarkun kirkkoherrana toiminut Väinö Vaarno. Pekolan luettelossa hänet on merkitty luutnantiksi. Vaarno allekirjoitti pataljoonan pappina Toivo Mäkelän kaatumistodistuksen. I pataljoonan pappina oli Teuvo Innola, joka myöhemmin oli Merikarvialla seurakuntapastorina (virallinen apulainen) ja sitten kirkkoherrana. Merikarvialaiset olivat tutustuneet Innolaan jo 1939, jolloin hän oli Ylimääräisten kertausharjoitusten alussa kootun kenttätäydennyspataljoonan joukkueenjohtajana. Hänet määrättiin ennen sodan puhkeamista pataljoonan papiksi.

Noormarkussa majoituttiin telttoihin. Seuraavina päivinä oli varustautumista ja harjoituksia Noormarkun – Söörmarkun välisen tien maastossa. Kenttäjumalanpalvelus pidettiin 23.6. Samana päivänä jaettiin kovat panokset.

Selma ja Arvo Mäkelä, 18.6.1941

Arvon ja Selma Vanhantalon häät oli sovittu juhannukseksi. Kun liikekannallepano tuli, suunnitelmia piti muuttaa. Vihkipari meni Siikaisten pappilaan, jonne oli tullut muitakin pareja samanlaisessa tilanteessa. Siihen aikaan avioliittoon piti kuuluttaa kolme kertaa. Ilmoitus Merikarvialta ei kuitenkaan ollut vielä tullut. Asia saatiin kuitenkin hoidettua puhelimella ja vihkiminen toimitettiin. Vihkimispäivä oli siis 18.6.1941. Sulhanen sai päivän lisäaikaa.

Valokuvien ja muistitietojen perusteella voidaan selvittää päivän tapahtumien kulkua. Päivän tapahtumista on katkelmallisia kuvauksia, mutta yhtenäinen kertomus on jäänyt kokoamatta. Valokuva-albumissa on hääpäivältä viisi valokuvaa. Kuvista yksi on varmuudella otettu Leväsjoen Vanhassatalossa ja siinä on hääparin lisäksi mukana morsiamen vanhemmat ja hänen veljentyttärensä. Myös kaksi kuvaa hääparista on todennäköisesti otettu Vanhantalon pihassa. Näissä kuvissa morsiamen kukkakimppuna näyttää olevan pieni juhannusruusukimppu. Mäkelän talon pihassa on otettu kaksi kuvaa, toisessa hääpari ja toisessa hääparin kanssa sulhasen vanhemmat ja kaksi sisarta. Näissä kuvissa morsiamen kimppu on selvästi erilainen ja suurempi kuin Leväsjoella otetuissa kuvissa. Mäkelän talon tien puoleisella seinustalla kasvoi pireenipensas (virpiangervo) ja sen seassa juhannusruusuja.

Morsian on kertonut että hääkimppu otettiin tästä pensaasta. Morsian on todennäköisesti ollut Leväsjoella häitä valmistelemassa. Sulhanen on voinut ajan tavan mukaan ajaa polkupyörällä vajaassa kahdessa tunnissa Lauttijärveltä Leväsjoelle. Yhteinen matka on alkanut Leväsjoen Vanhastatalosta. Siellä otettiin ensimmäiset kuvat, ajettiin yhdessä Siikaisten Pappilaan ja vihkimisen jälkeen Lauttijärven Mäkelään. Matkan varrella Leväsjoelta poimitut juhannusruusut olivat kuivuneet ja uusia kuvia varten otettiin pensaasta uudet kukat.

Perimätiedosta ei käy selville, kävikö sulhanen ollenkaan 18.6. Merikarvialla hakemassa varusteita eikä myöskään ole tietoa siitä, milloin hän lähti Noormarkkuun. Todennäköisintä on, että hän oli mukana linja-autokuljetuksessa Lankoskelta Noormarkkuun. Mahdollista on myös, että hän pääsi käymään Noormarkusta, sillä komppanian Sotapäiväkirjan mukaan 21.6. 15 % komppanian vahvuudesta oli iltalomalla. Albumissa on Lauttijärvellä otettu kuva, jossa sulhanen on sotilaspuvussa ja kuvan alla teksti "Eron hetki on lähellä". Myös vierailijat saattoivat käydä tapaamassa Noormarkussa harjoittelevia joukkoja. Yhtenä iltana Selmakin kävi yhdessä Toivon morsiamen kanssa Noormarkussa tapaamassa Mäkelän veljeksiä.

"Eron hetki on lähellä"
-Selma Mäkelä-

Rykmentti siirrettiin kuudella junalla Särkisalmen asemalle Simpeleelle, mistä marssittiin Salpalinjalle. Komppanian Sota-päiväkirjan mukaan juhannuspäivä 24.6. oli hyvin lämmin. III pataljoona lähti Noormarkusta kello 13.37 ja ensimmäinen pysähdys oli Parkanossa ja seuraavat Jyväskylässä ja Pieksämäellä. Särkisalmelle saavuttiin 25.6. kello 4. Rykmentin majoitusalue oli Simpeleenjärven länsirannalla Peruspohjan ja Pitkäjärven välisellä alueella.

Seuraavina päivinä vihollisen lentokoneet ampuivat konekivääreillä sekä pommittivat joukkoja. Samoin sen tykistö ampui. Jo heinäkuun aikana tulivat ensimmäiset tappiot.

Hiitolan suunnan taistelut jatkosodan hyökkäysvaiheessa

Jalkaväkirykmentti 15 kuului eversti Niilo Hersalon komentamaan 15. divisioonaan (15.D), johon kuuluivat lisäksi Pohjois-Satakunnassa (Parkano, Kankaanpää, Ikaalinen, Virrat) perustettu jalkaväkirykmentti 57 sekä eteläsatakuntalainen jalkaväkirykmentti 36. 15. divisioona kuului kenraalimajuri Taavetti Laatikaisen komentamaan II armeijakuntaan (II AK). Armeijakunta oli heinäkuun loppuun mennessä ryhmittynyt puolustukseen Pyhäjärvi-Saimaa (Vuoksi) väliselle kaistalle, jonka leveys oli n. 105 km. Puna-armeijan asemat tukeutuivat porrastettuihin ja vaikeakulkuiseen maastoon rakennettuihin puolustuslaitteisiin.

Hiitolan takaisinvaltauksesta on Pekolan kirjan lisäksi Hiitolan Pitäjäseuran (Karjalaseurojen Satakunnan piiri ry) verkkosivuilla artikkeli, joka perustuu tietokirjailija Pekolan 15.11.2011 pitämään esitelmään sekä häneltä saatuun kirjalliseen aineistoon. Komppanian Sotapäiväkirjan merkinnät puuttuvat 1.–15.8. väliseltä ajalta, sillä komppanian päällikkö luutnantti Säilänne kaatui Hiitolassa 15.8., eikä hänen merkintöjään tuolta ajalta ole löytynyt.

Veljekset Toivo ja Arvo osallistuivat Hiitolan taisteluihin samassa komppaniassa 10/JR15 ryhmänjohtajina. Komppania kuului rykmentin III Pataljoonaan. Toivo kaatui Paksujalassa 12.8. Kantakortin liitteenä on pataljoonan papin Väinö Vaarnon allekirjoittama ilmoitus. Sen mukaan Toivo kaatui etulinjassa luodista rintaan. Muistitietojen mukaan Toivon ruumis jäi aluksi linjojen väliin, mistä se saatiin pian pois. Hänet haudattiin Merikarvian sankarihautausmaahan.

Varsamäen nykyinen isäntä Tommi on löytänyt talon papereista nimimerkki A:n koneella kirjoittaman, hyvin arvostavan muistokirjoituksen Toivo Mäkelästä. Kirjoitus on myös painettu lehteen. Lehden nimi ei näy leikkeestä, mutta sen täytynee olla Merikarvian Kunnallislehti. Kirjoittaja on todennäköisesti sodanjälkeisen ajan isäntä Arvo Varsamäki, joka itse astui palvelukseen vuonna 1942. Hän oli ollut jakamassa kesäkuussa 1941 palvelukseenastumismääräyksiä kylän miehille.

Toivo oli kihloissa mutta sodanajan sukupolven kuoltua morsiamen nimi on unohtunut. Tämä oli pitänyt yhteyttä kaatuneen sulhasensa vanhempiin ja sisaruksiin sodan aikana ja vielä sodan jälkeen. Joskus 1960-luvulla hän oli käynyt tapaamassa myös Selmaa ja Arvoa.

Sotatoimien alkuvaihe

Suomalaisten hyökkäys alkoi 31.7.1941. Divisioonan tehtävänä oli suorittaa läpimurtohyökkäys Hiitolan suuntaan sekä jatkaa hyökkäystään etelään. Vihollisen vastarinta tiukkeni sitä mukaan kun JR15:n hyökkäys läheni pääpuolustuslinjaa, ja tällä suunnalla hyökkäys tyrehtyi ensimmäisen päivän aikana. Läpimurtoon päästiin Pajarin kylän ja Änkisalon välissä 3.8.

Vihollisen asema kävi 9.8. mennessä vaikeaksi, mutta sen oli kuitenkin jatkettava torjuntataistelua voittaakseen aikaa vetäytymiselle Laatokalle ja sitä kautta laivakuljetuksin suomalaisjoukkojen ulottumattomiin. 15. D:n vasemman sivustan hyökkäystaistelut liittyivät II AK:n suunnitelmaan katkaista vihollisen yhteydet pohjoiseen. Kun samalla vihollisen yhteydet myös etelään katkaistaisiin, jäisivät Hiitolan alueella olevat vihollisen joukot saarroksiin.

Sotatoimet 8. – 12.8.1941

Kun Karjalan rata oli laajalla rintamalla saavutettu ja Alho vallattu, antoi divisioonan komentaja JR 15:lle tehtäväksi edetä Hiitola – Kurkijoki tielle Mustolan kylän kohdalla. Alhon valtauksen jälkeen 15. D:n tärkeimmäksi tehtäväksi vahvistui vihollisen perääntymisteiden katkaisu ja sen vetäytymisen estäminen.

Hiitolan ja Kurkijoen väliseltä tieltä johti satamana käytettyyn Kilpolaan vain yksi maantieluokan tie Kyläjärven ja Paksujalan risteysten kautta. Näiden risteysten haltuun ottaminen ennen vihollisen vetäytyviä pääjoukkoja kuitenkin epäonnistui. Pataljoonat jatkoivat 11.8. hyökkäystä Hiitolan ja Kurkijoen väliselle tielle, katkaisivat tien ja kohtasivat vihollisen, joka hylkäsi kalustonsa ja pääsi murtautumaan Paksujalan kautta itään. Rengas Hiitolan alueelle saarretun vihollisen ympärillä kiristyi.

Sotatoimet 13. – 23.8.1941

Vihollinen oli saarrettu, mutta ei tuhottu. Divisioonan komentaja antoi 13.8. aamuyöllä joukoilleen käskyn hyökätä Laatokan lahtien rajaamalla niemellä itään kohti Kilpolaa. Hyökkäys aloitettiin 13.8. aamulla voimakkaalla tulivalmistelulla. Hyökkäys menestyi aluksi hyvin, mutta kyläaukeiden reunassa eteneminen pysähtyi kovaan vihollistuleen.

Neuvostojoukot olivat ryhmittyneet hallitseville kukkuloille siten, että ne saattoivat käyttää voimakasta tähystettyä tulta aukealle. Samoin lujarakenteiseen Hiitolan kunnalliskotiin oli varustettu voimakas asepesäke, joka piti sitkeästi puoliaan. Taistelujen muututtua asemasodan kaltaiseksi vihollisen oli mahdollista jatkaa laivausvalmisteluitaan Kilpolan saaressa. Lopulta vihollinen sai evakuoitua pääosan saarretuista joukoistaan. 23.8. todettiin Kilpolan saari tyhjäksi vihollisesta viimeisten neuvostojoukkoja evakuoineiden laivojen suunnatessa Laatokalla kohti etelää.

Jalkaväkirykmentti 15:n kokonaistappiot sodan alusta Kilpolan suunnan taisteluiden päättymiseen mennessä olivat 258 kaatunutta, 778 haavoittunutta ja 18 kadonnutta, eli yhteensä 1054 miestä.

Hyökkäysvaiheen loppu

Hiitolan taistelut päättyivät 23.8.1941 ja sen jälkeen JR 15 siirtyi Vuoksen rannalle ja ylitti sen 31.8. Oravaniemen kohdalla. Sen jälkeen hyökkäys jatkui kaakon suuntaan ja vanha raja saavutettiin 2.9.

Vanhan rajan ylittäminen aiheutti ongelmia erityisesti 2. komppaniassa. Miehet kieltäytyivät ylittämästä rajaa. Sotaoikeudella uhkaaminen ei tuottanut tulosta, mutta tilanne ratkesi lopulta neuvottelujen avulla. Vanha raja teki Kannaksen keskivaiheilla mutkan pohjoiseen ja rintaman lyhentämisen vuoksi katsottiin, että tällä alueella oli tarpeen ylittää raja. Hyökkäys pysäytettiin Viisjoen – Lempaalanjärven linjalle muutamia kilometrejä vanhan rajan eteläpuolella.

Asemasota

Asemasota kesti kaksi vuotta ja yhdeksän kuukautta. JR 15 oli asemasodan ajan Viisjoen maastossa. Arvo Mäkelä oli hyökkäysvaiheen ryhmänjohtajana 10. komppaniassa. Asemasodan alkuvaiheessa 28.10.1941 hänet siirrettiin ryhmänjohtajaksi 5. komppaniaan, jossa oli pääasiassa nakkilalaisia ja porilaisia miehiä. Hänet ylennettiin kersantiksi 24.1.1944.

Asemasotavaihe oli Jalkaväkirykmentti 15. osalta suhteellisen rauhallista. Suomalaisjoukot eivät pyrkineet etenemään lähemmäs Leningradia. Neuvostojoukkojen päähuolena olivat kaupunkia piirittävät saksalaiset. Suomalaisten pysähtyminen lähelle vanhaa valtakunnan rajaa teki mahdolliseksi neuvostoliittolaisille pitää avoinna Laatokan yli kulkevaa myöhemmin *Elämän tienä* tunnettua huoltotietä.

Kannaksen rintamallakin käytiin paikallisia kahakoita, mutta neuvostojoukoilla ei ollut mahdollisuuksia suurempiin operaatioihin ennen Leningradin saartorenkaan murtumista tammikuussa 1944. Saartorenkaan murruttua suomalaisten tiedustelu sai selville puna-armeijan valmistelevan suurhyökkäystä. Tieto ei kuitenkaan saanut Suomen armeijan ylintä johtoa valmistautumaan sen alkamiseen riittävän ajoissa. Linnoitustöitä taemmilla puolustuslinjoilla ei kiihdytetty.

Asemasodan aikana tulivat kuuluisiksi puhdetyöt. Arvo oli ahkera puutöiden tekijä. Esineitä syntyi ja niitä on säilynyt suvun hallussa. Mäkelän talossa Karin hallussa on puusta tehtyjä tuoppeja ja pieni rasia, jonka sisällä on kiväärinluoti, joka aikoinaan poistettiin Arvon takaraivosta. Minulle on tullut aikoinaan Mäkelän Papalle eli Vihtorille annettu kynäteline sekä puinen sokerirasia. Sokerirasiaa tarvittiin sota-aikana kylään mentäessä, sillä sokeri oli ankarasti säännösteltyä ja vieraalla piti olla omat sokerit mukana.

Arvon veistämä kynäteline
Kuva: Mirkka Nieminen

Perääntymisvaiheen alku

Neuvostojoukkojen suurhyökkäys alkoi 9.6.1944, painopisteenä Karjalan Kannaksen länsiosa. Jalkaväkirykmentti 15. alueella oli taisteluita, mutta vihollinen ei pyrkinyt siellä läpimurtoon. Lännessä neuvostojoukot lähtivät suurhyökkäykseen moninkertaisella ylivoimalla ja murtautuivat suomalaisten rintaman läpi. Alkoi nopea perääntyminen, paikoittain jopa pako. JR 15 lohkolla oli yksi hyökkäys, joka torjuttiin. Tykistö- ja lentotoiminta oli vilkasta.

Jotta Kannaksen itäosassa olevat joukot eivät jäisi saarroksiin, antoi III Armeija esikunta 12.6. määräyksen ryhtyä valmistemaan perääntymistä Vammelsuu –Taipale -linjalle. Varastoja siirrettiin taaksepäin. Ryhmityttiin siten, että etulinjassa oli melko heikko miehitys ja niiden takana oli reservinä toimivia joukkoja, jotka mahdollisen murron tapahduttua saattoivat rajoittaa murtoa. Samalla voitiin vähentää vihollisen tykistötulen aiheuttamia tappioita. Tykistötuli oli voimakasta, mutta laajamittaista hyökkäystä ei vielä tullut.

Irtaantuminen tapahtui 14.6. vihollisen huomaamatta, ja rykmentti asettui Vammelsuu – Taipale linjalle (VT -linja). Kun tilanne läntisellä Kannaksella oli vaarantunut, 15. Divisioonan esikunta antoi 16.6. käskyn siirtyä viivyttäen puolustukseen Vuoksen pohjoisrannalle. Rykmentin ensimmäisen ja kolmannen pataljoonan piti siirtyä heti Kiviniemeen, toinen pataljoona, johon 5. komppania kuului, jäi viivytystaisteluihin Raudun ja Kiviniemen välille. Kiviniemessä oli silta, jota pitkin joukkojen piti siirtyä Vuoksen yli. Kiviniemeen saapuneet pataljoonat siirtyivät Vuoksen pohjoisrannalle 17.6. illan aikana. Silta räjäytettiin 18.6. kello 11, vaikka räjäyttämistä varten tulleille pioneereille kerrottiin, että Vuoksen eteläpuolella on vielä omia joukkoja.

Vuoksen etelärannalle jääneistä suurin ryhmä koostui 6. komppanian miehistä. Yksi miehistä tuli uimalla Vuoksen yli ja kertoi tilanteesta. Yön aikana siirrettiin veneillä ja lautoilla etelärannalle jääneet Vuoksen yli vihollisen huomaamatta. Osa miehistä oli tullut Vuoksen yli omin avuin ja 19.6. todettiin vain yhden miehen kadonneen. Vuoksi on Kiviniemen sillan yläpuolella parin kilometrin levyinen.

Vuosalmen taistelut ja haavoittuminen

Vihollisjoukot aloittivat hyökkäyksen Vuoksen yli 9.7. Päivästä tuli Vuosalmen taisteluiden verisin. Vihollisjoukot pääsivät pureutumaan Vuoksen pohjoisrannalle mutta suomalaisjoukot saivat hyökkäyksen pysähtymään ja vastahyökkäyksellä pystyivät pienentämään vihollisen sillanpääasemaa.

Päivä oli ankara myös 5. komppanialle. Komppanian sotapäiväkirjan mukaan päivän aikana kaatui 2 upseeria, 2 aliupseeria ja 3 miestä. Haavoittuneita oli 3 upseeria ja 7 miestä. Haavoittuneiden aliupseerien lukumäärän merkintä on epäselvä. Kadonneita oli 3 miestä. Perääntymisvaiheen aikana tappioita oli vähän ennen tätä, kaatuneiden ja haavoittuneiden nimet mainittiin sotapäiväkirjassa. Tämän päivän osalta vain kaatuneiden upseerien nimet on mainittu, kaikista muista tappioista vain lukumäärät.

Suomalaisten puolustus alkoi pitää, ja 15.7. todettiin vihollisen aloittaneen asemiensa vahvistamisen. Elokuu oli kohtalaisen hiljaista Vuoksen pohjoisrannalla. Suomalaisten saamien tietojen mukaan aselevon piti alkaa aamulla 4.9.1944. Vihollinen kuitenkin jatkoi tykistötoimintaa ja kahakointia seuraavaan päivään 5.9. saakka. Rykmentti sai 10.9. käskyn valmistautua Moskovan rajalle siirtymiseen. Marssille lähdettiin 19.9., ja rajalle tultiin 24.9. Lokakuun ensimmäisenä päivänä rykmentti sai tiedon lähdöstä Ouluun Lapin sotaan. Rykmentti toimi Kemissä ja Tornionjokilaaksossa. Rykmentti kotiutettiin marraskuussa 1944.

Arvo Mäkelä haavoittui 9.7.1944, Vuosalmen taistelujen verisimpänä päivänä, ja hänet siirrettiin seuraavana päivänä sotasairaalaan. Haavoittumisena oli kiväärinluoti takaraivoon. Luoti pysähtyi luuhun. Luodin on täytynyt olla kimmoke tai jostakin hyvin kaukaa ammuttu, sillä yleensä kiväärinluoti suoraan osuessaan lävistää päänkuoren. Luoti on tallessa omassa pienessä kotelossaan. Sen kärki on ehjä mutta toinen pää litistynyt.

Joukkosidontapaikalla oli lääkintämiehenä Pauli Viimaranta, Vapaakirkon saarnaaja ja opettaja, myöhemmin Antinkartanon kehitysvammalaitoksen matkasaarnaaja. Hänen vaimonsa Maila oli Selman lapsuudenkodin naapuri. Sodan jälkeen perheiden yhteys säilyi. Erityinen linkki on, että Viimarantojen tytär Pirkko, myöhemmin Mäenpää, oli Jaakon vaimon Maijan s. Ikävalko nuoruuden ystävä ja myöhemmin heidän tyttärensä Mirkan kummitäti.

Kevätkylvö 1944. Arvo ennen haavoittumista.

Arvo vietiin Sotasairaalaan Jyväskylään. Päähän saatu haava tulehtui ja aiheutti aivokalvontulehduksen. Perhealbumissa on kuvia avioparista Jyväskylän harjulle nousevien portaiden juurelta. Tarkempi aika ei ole tiedossa, kesäaikana kuitenkin. Tulehduksen seurauksena Arvon hajuaisti katosi melkein kokonaan ja kovat päänsäryt jatkuivat. Ne olivat pahimmillaan aamuisin. Kuusikymmenluvulla niihin yritettiin saada helpotusta aivovammasairaalassa.

Kantakortin mukaan Arvo Mäkelä kotiutettiin 30.11.1944. Keväällä 1944 suurelle joukolla sotilaita annettiin lomaa kylvötöitä varten. Tälle keväälle on merkitty valokuva, jossa Arvo kylvää ilmeisesti Leppikorven pellolla armeijan saappaissa ja saapashousuissa.

Talven 1945 aikana tehtiin talonkaupat ja keväällä Arvo teki ensimmäiset kylvöt omaan peltoonsa. Talonkaupoista oli ilmeisesti sovittu jo aikaisemmin. Alkoi pitkä rakennusvaihe: sauna, syytinkitupa vanhalle parille Vihtorille ja Julialle, asuinrakennuksen korjaaminen ja uuden navetan rakentaminen. Kiviset pellot vaativat kivenraivausta ja uutta peltoa tehtiin jokivarren nevasta.

Lapsia syntyi nopeaan tahtiin: Jaakko 1945, Pekka 1946, Terttu 1948, Matti 1949, Arja 1950. Pekka kuoli puolivuotiaana.

Lapset 50-luvun alussa. Jaakko, Terttu, Matti sekä Arja potkukelkassa istumassa

Mäkelän talo 60-luvulla

Tultaessa 60-luvulle elämä alkoi taloudellisesti helpottua.

Arvo sai ensimmäisen infarktinsa vuonna 1957 ja viimeisen kohtalokkaan heinäkuun alussa 1971. Selma kuoli vuonna 1994.

Arvo ja Selma kenties viimeisessä yhteiskuvassa. Tapaninpäivä 1969.

Merikarvialaisten tappiot talvi- ja jatkosodassa

Merikarvian sankarihautausmaahan on haudattu 216 vainajaa, joka on paljon väkilukuun verrattuna. *Merikarvian sotainvalidit* -teoksessa on luettelot Merikarvialle haudatuista, kadonneista, haavoittuneina kuolleista, sotavankeudessa kuolleista ja muista syistä kuin vihollistoiminnasta kuolleista. Kirjassa on lisäksi luettelo muualle haudatuista, joiden synnyinkunta tai asuinkunta oli Merikarvia. Teos sisältää myös matrikkelin Merikarvian sotainvalidit ry jäsenistä.

Veikko Mattila on tehnyt selvityksen talvi- ja jatkosodassa kaatuneista, jotka olivat käyneet Lauttijärven kansakoulua. Selvityksen mukaan heitä on 33 henkeä. Osa heistä oli muuttanut pois Merikarvialta jo ennen sotia. Ennen sotia Lauttijärven koulupiiri oli huomattavasti laajempi kuin sotien jälkeen. Selvityksen nykyinen sijoituspaikka on Korsutuvalla.

Suomen Kuvalehden julkaiseman muistojulkaisun mukaan talvisodassa Kollaalla kaatui 20 merikarvialaista. (Vapautemme hinta. Sodan 1939 -1940 sankarivainajat). *Merikarvian sotainvalidit 1941 – 2012* teoksen mukaan Kollaalla kaatuneita ja kadonneita oli 22 henkeä.

Talvi- ja jatkosodassa palvelleista merikarvialaisista sotainvalideista 58 oli osallistunut Kollaan taisteluihin. Kollaalla haavoittuneista merikarvialaisista ei ole erillistä tilastoa.

Jatkosodassa kovin paikka oli Hiitolan takaisinvaltaus. Ainakin 26 kaatuneen kuolinpaikaksi on merkitty Hiitola. Vuosalmella kaatuneita on kahdeksan.

Kirjallisuutta:

Pekola Antti, *Karhun kämmen lyö - JR 15:n historia.* Rauma: JR 15:n historiatoimikunta, 1995. ISBN 952-90-6442-X

Jatkosodan historia. Sotatieteen laitos. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö, 1988. ISBN 951-0-15326-5.

JR 15:n taisteluista jatkosodan alussa v. 1941. Antti Pekolan esitelmä Hiitolan Pitäjäseuran tarinaillassa 15.11.2011

Merikarvian sotainvalidit 1941 -2012. Toimittajat Maria Nevala ja Heikki Moilanen. Skyprint OY, Leväsjoki. 2013.

Toivo Mäkelän muistolle Nimimerkki A.

Sotasampo

https://www.sotasampo.fi/fi/

https://www.karjalanliitto.fi/index.phtml?s=1808

Sotapäiväkirjat

Vakka arkistotietokanta:
http://digi.narc.fi/digi

Talvisota:
KT-12 http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1599773
8/JR 35 http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1501934

Jatkosota:
JR15 http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=3387189
10/JR15 http://digi.narc.fi/digi/slistaus.ka?ay=91847
5/JR15 http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=4931935